

КАКО СЕ УОПШТЕ ОСВАЈА НЕБО?

(Биљана Дојчиновић: *Седмо небо*, Народна библиотека „Стефан првовенчани“, Краљево, 2020)

Ми који волимо Тадеуша Ружевића знамо да је најбоље опис хлеба почети описом глади. Изворски прозиран опис воде јесте опис жеђи пепела пустиње. А сви градови у које смо отишли, па се нисмо ни вратили, комшије, старе шерпе и љуске од кромпира, сва та унутрашња дворишта која вучемо, издаје и обмане, грчевите нити између дома који стварамо и дома који нас је створио (које се упорно мрсе и кидају!), најтачнији су опис неба.

Када је, како, где и зашто (забога, у тим годинама!) најприкладније испричати своје небо? И то седмо?

Јер имамо ситуацију. Један глас се загледао у своја досадашња лица, у предавања, тумачења, научне радове, у предговоре научних зборника, поздравне и завршне говоре научних скупова, уводне текстове феминистичких књижевних часописа, у менторске коментаре семинара, докторских теза, у све те рецензије, приказе, коментаре, извештаје катедре, записнике. Извио се неочекивано и направио заокрет. Обележио је главне ликове и кључне догађаје. Нашао тон. Побрисао шуме. И упутио се на почетак, да види шта се, у ствари, догодило?

У првој збирци песама Биљане Дојчиновић *Седмо небо* пратимо причу о освајању лакоће. Кроз тридесет и четири песме, распоређене у пет циклуса (*Градови*, *Куће*, *Ајо-рије*, *Одавде се не оглази лако*, *Прелаз*) пролазимо круг. Небо се осваја тако што освојиш простор. Простор се осваја тако што направиш границу. Граница се брани тако што проговориш. А проговориш када изговориш своје *Не*. Тада и прогориш.

Ко нас рађа и гради, а ко руши и слаби? Родитељи, трауме, блиски људи, сви ти градови, писци и књиге? Ми сами и наша уверења?

Уводни циклус збирке са насловом *Градови* широко мапира одговоре на ова питања. Ако желиш своје небо, треба прво мирно да одвеш кецељу, помериш мало у страну добру жену, која је толике године уместо тебе била ти, и голим рукама почнеш да размичеш зидове очевих речи. Потом треба да скинеш с прозора мајчино тело и погледаш свет чисто. Када ти крену у сусрет властита очекивања, ћутања која теглиш, мирно их помилујеш. Била си млада и хтела си да преживиш. Само са целим, белим, неокрњеним телом имала си шансе („Берба 2007“).

Пуно си радила. Постала си жена-екран, жена-реч, савремени женски-кентаур. Можеш да осетиш срце модема. И ноћу упумпава речи. Речи праве шум, уместо ред („Ноћ“). Није био такав план. Зато увек имаш своја кретања и путовања, у њима повратке и нове почетке, радост открића света и људске истоветности. Догоди се да те изван

твога дворишта збуну људска непрозирност („Унутрашње двориште“) и упредање космоса, па откријеш да је сваки бег само бесконачно хрљење ка истоветном („Доручак у Америци“). На трен те занесе утопијска пројекција да је могуће *биџи*, а ничему и никоме не припадати, сместити се у једно *између*, једноставно лутати у потрази за бензинском пумпом и правити вечно планове за сутра („Space travel is time travel“). Али хранили су те стрепњом, и она послушна, одувек преозбиљна жена („Злогук“), појави се у кадру.

Циклус *Куће* деконструише младалачке илузије и културне стереотипе дома. Дом тражи простор. У њему се можеш поново родити слободнија и целовитија. Али у тим светим просторима има брачног насиља, радозналих комшија, неодговорних родитеља, неосвешћених репетитивних образаца („Комшије“), који, сасвим сигурно, немају везе с небом. Превазилажење идеализације тражи енергију. Празнина и туга вребају оно место одбачених илузија, треба реаговати брзо. Али од младалачких очекивања се треба опростити, на миру их ожалити, то тражи време. Зато се емоција овде кроти иронијом, шалом, језичким колоритом, жаргоном. А као путоказ и поуздан знак правог пута, прати се лакоћа. Она лакоћа и радосна страст са којом дете сутра поново прави снешка, иако су га хулигани из краја ишутирали („Снешко“ и „Лекција“).

Циклус *Апорије* доноси иронијско суочавање с културолошким кодом и системом вредности епохе која нас је обликовала. Генерацијско отржењење тражи нове пароле: „Будимо реални, захтевајмо чист памук!“ („Аполо 11“). Нижу се увиди да ново пролеће не значи увек нови почетак („Апорија“), да однос, пун у почетку, не мора да издржи време („Седмо небо“), да ружичаста игрива будућност две другарице лако постане банална свакодневица („Злогук“), а да се календар важних догађаја само тако зове. У њему најчешће нема ничега важног (осим интимног детаља о значају једног месеца) („Фебруар“). Календар важних догађаја најчешће је тест искуства трпљења непознавања искуства. Постоји ипак та мала јурњава: извијамо се, али лепо видимо како се на крају стапамо с мајчиним ликом, док истовремено из огледала ка нама иде та жена нашег лица, али са борама, која нешто зна и тек треба да откријемо шта („Педесет пета“). Но, не ради се овде о трагедији. Више о некаквом топлом ништа („Јубилеј“). Овде је бес доведен до писмености. Прва и последња апорија увек су родитељи. Енергија одлази и на однос с њима, и на поспремање када заувек оду. Јер постоје ти домови који насрћу на тебе и из њих изађеш пуна модрица („Огласи“), премда понеки њихов кутак чува сећање на нас целе девојчице, које читају у ружичњаку („Руже“).

Циклус *Одавде се не одлази* лако полако затвара круг и *overdose*-ом Реалног гради бедем од нових илузија. Срећемо топосе трезне од живота: градско гробље („Одавде се не одлази лако“), ђубре („Контејнер“), тешку 1993. и у њој ипак обележен јубиларни рођендан („Тридесета“), елементаран, користан, наизглед узалудан кућни рад („Џаба сте кречили“), постојање осведочено медицинским апаратом („Ултразвук свакодневних органа“). Сви ти лични антиседативи мера су реалности и мера неба до кога смо стигли. Јер ускоро ће неко на окреченом зиду написати „Џаба сте кречили“. Ако, ми частимо! Онај ко тражи, носи жељу, што га не чини лошим, већ немирним. Томе насупрот, безусловно давање, највиша је мера људскости: помоћи ћемо иако наде нема.

Да би син одрастао и постао јунак треба да савлада оца. Шта се очекује тачно од ћерке? Она чита каубојске романе, али зашто би било кога савладала? Смрћу оца свакако се рађа нова. Али ако каже радикално „Не“, опрости оној која више није и прогласи крај патње изменом једне традиције, је ли то јунаштво? Ако ћерка прихвати да је већ на неки начин мртва и пронађе своје недишуће делове, поразговара с њима и онда они добију дах, да ли је она херој?

Мајчин календар ратних година, етика пристајања и невидљивости нервирају и чупају се из главе стално. Али мајка не нестаје. Ка њој ћерка иде, јер зна да смо и с нашим изгубљеним деловима нераскидиви.

Губитак оца је друго. Зато је последњи циклус збирке *Сегмо небо*, под насловом *Прелаз*, тачка из које се исцртава и у коме се огледа читав круг који је прошао глас који пратимо. И она је најупечатљивији део збирке.

Како изрећи очеву смрт? Или другачије, зашто је знање неизрециво? Да бисмо научили, знање морамо осетити у телу. Али како дотаћи некомуникабилне делова сопства?

Биљана Дојчиновић то чини мекоћом, када на улици види да, ето, пролазник није отац („Прелаз“). Подсећањем на колективну телесну меморију и ланац живота, који воде до оца који копа гроб за свога оца, и „тако уназад ходајући чак и кућу можеш да нађеш“ („Блаце 197?“). Поигравањем речима (смела страва, смеша страве, смела трава, смеша траве). И највише семантички продуктивним рупама у тексту, спаљеним деловима, белинама, које ангажују наше унутрашње знање, активирано недостатком.

На крају: када је, како, где и зашто најприкладније испричати своје небо?

Када си заглављен у времену, потребно ти је ново време. Добијаш га опростом. Пушташ тежину с лакоћом, јер иза свега стоји истина да се границе не постављају когницијом. Њихов здрав капацитет градиш телесним приањањем и допуштањем да буду нарушене. Због тога збирка песама *Сегмо небо* Биљане Дојчиновић жанровски јесте љубавна прича. Јер научили смо од Ружевића – недостатак глади, неприсутност тела јесте опис љубави.